

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNE

Fakulta sociálních studií

Katedra environmentálních studií

**Environmentálne súvislosti životného spôsobu vidiečanov na
začiatku 21. storočia**

(esej)

Vypracovala: Bc. Veronika Šusterová (UČO 364740)

Predmet: Životní způsob a environmentální problémy

Vyučující: prof. RNDr. Hana Librová, CSc.

Dátum vypracovania: 26.4.2010

Brno

**Charakteristika
vidieka
samotnými
vidiečanmi**

Ako najlepšie charakterizovať čo vlastne vidiek je? Slovo vidiek má mnoho definícií a významových súvislostí. Samotní vidiečania ho charakterizujú slovami ako príroda, pokoj, cirkev, tradícia, čistota, susedstvo, vzájomná pomoc, miesto pre trávenie voľného času, zdravie, život, dochádzanie a vzdialenosť, priestor, drina, námaha¹. Vypovedá to veľmi veľa o tom, ako svoj životný štýl vnímajú vidiečania.

Snažím sa k aspektom života vidiečanov aspoň čiastočne vyjadriť a zároveň v ich životnom spôsobe nájsť environmentálne súvislosti. Mám celoživotnú skúsenosť so životom na vidieku na Slovensku. Informácie z použitej literatúry sú o českom vidieku. V eseji som sa nezamerala na rozdiely medzi slovenským a českým vidiekom, keďže mi to obmedzený rozsah eseje nedovoľoval.

Metodológia

**Historický
vývoj vzťahu
vidiečanov k
prírode**

Život človeka je spojený s vidiekom od neolitickej revolúcie tým, že zabezpečoval poľnohospodárstvo, ktoré sa stalo na dlhú dobu hlavnou obživou vidiečanov. Vzťah vidiečanov k prírode nebol vždy rovnaký. Roľník minulých generácií sa stal stelesnením dobrého a jednoduchého života a ekologicky priaznivého vzťahu k prírode. Pravda je však taká, že jeho spôsob života nebol dobrovoľný, ale tvrdo vynútený poväčšine okolnosťami. „To, čo určovalo vzťah minulých roľníckych generácií ku krajine, bol hlavne vzťah k pôde.“ (Librová, 2003) Boli na pôde a práci na nej absolútne závislí a z toho sa odvíjal aj ich vzťah k prírode. Cit k pôde mizol likvidáciou poľnohospodárskej malovýroby, ktorá sa kryje s likvidáciou súkromného vlastníctva pôdy resp. kolektivizáciou. „Prišlo ňou k ničeniu samotného princípu životného spôsobu vidiečanov, ktorý spočíval v súkromnom vlastníctve pôdy“ (Pácl, 1988), poľnohospodárstvo sa postupne stalo menšinovým zamestnaním.

Vidiek je charakteristický kolektívnosťou a súdržnosťou svojich obyvateľov, ktorý sa navzájom poznajú a sú v častom kontakte napr. v rámci nedeľnej omše, nákupu v obchode, posedenia v miestnej krčme a pod.

**Vzájomné
vzťahy
vidiečanov**

**Vzťah
vidiečanov
k pôde**

Starostlivosť o vlastné hospodárstvo je typické nielen pre ľudí pracujúcich v poľnohospodárstve, ale aj pre vidiecke obyvateľstvo nepôsobiace v tomto odvetví. Skoro polovica skúmaných vidiečanov Českej republiky vlastní menšiu záhradu, kde pestujú pre svoje potreby, prípadne vlastnia malé hospodárske zvieratá.² Len necelá štvrtina vlastní

¹ Údaje z prieskumu reprezentatívneho vzorku vidiečanov Českej republiky v knihe Majerovej Český venkov 2006. Otázka znela „S čím si viac spájate nasledujúce výrazy?“. Opýtaným boli ponúkané slovné spojenia, ku ktorým opýtaní vidiečania priradzovali vidiek, mesto, oboje, alebo neviem. U spomínaných výrazov nadpolovičná väčšina opýtaných priradila vidiek.

² Presne 49,3 % opýtaných vidiečanov (prieskum- vid' 1)

a pracuje na veľkom poli alebo záhrade.³ Vidiečania dnes už nie sú existenčne závislí na pestovaní plodín a môžu si ich kúpiť. Zároveň im samozásobiteľstvo umožňuje zachovať si do značnej miery sebestačnosť a tým je vidiek čiastočne lokálne autonómny.

Človek prostredníctvom kontaktu s pôdou je v neustálom kontakte s prírodou, využíva ju vo svoj prospech a môže ju svojimi zásahmi ničiť. Príroda vnímaná hospodármi- vidiečanmi je vo veľkej miere ponímaná ako pracovisko alebo ako dané životné prostredie, ktoré chránia z pragmatických dôvodov, chápu prírodu ako samozrejmu súčasť svojho života. Vďaka tomuto nazeraniu na prírodu sa na vidieku často deje to, že vidiečan sa o svoju záhradu, pole a okolie často stará a zároveň poškodzuje tú časť prírody, ktorej územie už nie je v jeho vlastníctve. Toto správanie sa nazýva efekt „not in my backyard“ (Librová, 2003). „Vidiek dáva šancu alternatívnym životným spôsobom, kedy sa čínorodí a vzdelaní ľudia dobrovoľne rozhodnú pre život na vidieku, aby mohli žiť bližšie k prírode.“ (Majerová, 2007)

**Vzťah
vidiečanov k
prírode**

**Bývanie
vidiečanov**

„Väčšina vidiečanov býva charakteristicky pre vidiek a to v rodinných domoch⁴, ktoré stoja samostatne a sú obklopené zeleňou“ (Majerová, 2007). Na vidieku je zeleň prirodzenou súčasťou pozemku a majitelia ju berú do úvahy pri úprave svojho pozemku. Vidiečania berú ako niečo prirodzené mať v svojom okolí veľa zelene. Je to dané tým, že hustota obyvateľstva je menšia ako v meste a tak majú možnosť vlastniť väčšie pozemky.

Vidiečania, ktorí pestujú plodiny, musia svoj čas deliť na pracovný a voľný čas, ktorý strávia na záhrade a voľný čas, ktorý venujú svojim koníčkom. Samozrejme aj čas strávený na záhrade je pre niektorých ľudí koníčkom. Tu vysvitá otázka, či je život na vidieku dobrovoľným rozhodnutím alebo nutnosťou. „Každá generácia má svoje preferencie vo vzťahu k zotrvaní na vidieku.“ (Majerová, 2007) Životný spôsob vidiečanov nemusí byť bezprostredne obrazom ich ekonomickej situácie. Či sú väčšie ekonomické náklady v meste alebo obci závisí od spôsobu života, od toho či sú ľudia schopní uskromniť sa a od iných faktorov.

**Vidiečania a ich
trávenie
voľného času**

**Kvalita života
na vidieku,
sťahovanie
vidiečanov a
rekreanti**

„Kvalita života na vidieku má podľa vidiečanov dve stránky. Pozitívnu predstavuje životné prostredie, bezpečnosť a vzhľad obce, technická infraštruktúra. Horšou stránkou sú pracovné príležitosti, mobilita, kultúra a sociálne služby.“ (Majerová, 2007). Každá z týchto stránok môže pozitívne aj negatívne vplývať na životné prostredie. Dochádza

³ Presne 20,7 % opýtaných vidiečanov(prieskum- vid' 1)

⁴ Skoro 70 % opýtaných vidiečanov býva v samostatne stojacom rodinnom dome (prieskum- vid' 1)

k trvalému sťahovaniu vidiečanov do mesta a naopak k pozvoľnému sťahovaniu z miest na vidiek⁵. Tí prichádzajú za prírodou a aktivitami v nej, pokojom, oddychom, športom, prácou okolo domu a pod. Paradoxné je, že „chalupári pôsobia na vidiecke prostredie priaznivejšie než vidiecki obyvatelia.“ (Librová, 1987)

---

⁵ Majerová uvádza vo svojej knihe, že od roku 1843 do 2001 sa zvýšil podiel obyvateľov mesta z 17,7% na 73,9%, zároveň od roku 1991 do roku 2001 sa zvýšil podiel obyvateľov vidieka z 24,8% na 26,1%.

Zoznam literatúry

Monografie:

ŠINDLÁŘOVÁ, J.: *Sociologie venkova a zemědělství: úvod do problematiky*, Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 1993. ISBN 80-7157-067-2

LIBROVÁ, H.: *Sociální potřeba a hodnota krajiny*, Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1987

LIBROVÁ, H.: *Vlažní a váhavi: kapitoly o ekologickém luxusu*, Brno: Nakladatelství Doplněk, 2003. ISBN 80-7239-149-6

MAJEROVÁ, V. a kol.: *Český venkov 2006 Sociální mobilita a kvalita života venkovské populace*, Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2007. ISBN 978-80-213-1631-7

PÁČL, P.: *Sociologie životního způsobu*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.